

1. והארץ נתן לבני אדם, עמוד 45

יסוד זה של לימוד תורה כמרכיב בעבודת ה', אנו מוצאים גם בספרי (דברים פסיקא מא), בדברים המצויים בספר המצוות לרמב"ם (עשה ה): ולעבדו (דברים י"א, יג) - זה תלמוד... דבר אחר: ולעבדו - זו תפלה. מכאן, שלדעת הרמב"ם תלמוד תורה הוא לא רק קיום של מצוות "ולמדתם אתם את בניכם" (דברים י"א, יט), אלא גם של מצוות עבודת ה'. לאור זה נראה ש**גם נשים, הפטרות ממצוות תלמוד תורה, חייבות בזמננו בלימוד תורה מצד מצוות עבודת ה'**, שכן כאמור, מרכיב מרכזי בקיום עבודת ה', במיוחד בזמננו, הוא על ידי תלמוד תורה, שהוא עבודת ה' בשכל.

2. ספרי דברים פרשת ואתחנן פסיקא לג

(ו) והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך, רבי אומר למה נאמר, לפי שנאמר ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך, איני יודע **כיצד אוהבים את המקום** תלמוד לומר והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך, תן הדברים האלה על לבך **שמתוך כך אתה מכיר את מי שאמר והיה העולם ומדבק בדרכיו**.

3. תלמוד בבלי מסכת קידושין דף כט:

ללמדו תורה. מנלן? דכתיב: ולמדתם אותם את בניכם. והיכא דלא אגמריה אבוה - מיחייב איהו למיגמר נפשיה, דכתיב: ולמדתם. איהי מנלן **דלא מיחייבא**? דכתיב: ולימדתם ולמדתם, כל שמצווה ללמוד - מצווה ללמד, וכל שאינו מצווה ללמוד - אינו מצווה ללמד. ואיהי מנלן דלא מיחייבה למילף נפשה? דכתיב: ולימדתם ולמדתם, כל שאחרים מצווין ללמדו - מצווה ללמד את עצמו, וכל שאין אחרים מצווין ללמדו - אין מצווה ללמד את עצמו. ומנין שאין אחרים מצווין ללמדה? דאמר קרא: ולמדתם אותם את בניכם - **ולא בנותיכם**.

4. רמב"ם הלכות תלמוד תורה פרק א הלכה א

נשים ועבדים וקטנים **פטורים מתלמוד תורה**, אבל קטן אביו חייב ללמדו תורה שנאמר ולמדתם אותם את בניכם לדבר בם, ואין האשה חייבת ללמד את בנה שכל החייב ללמוד חייב ללמד.

5. תלמוד בבלי מסכת סוטה דף כ.

מתני'... אם יש לה זכות היתה תולה לה... **מכאן** אומר בן עזאי: **חייב אדם ללמד את בתו תורה**, שאם תשתה תדע שהזכות תולה לה. ר"א אומר: **כל המלמד בתו תורה - (כאילו) לומדה תפלות...**

6. תלמוד בבלי מסכת סוטה דף כא.

ויש זכות תולה ג' שנים כו'. זכות דמאי? **אילימא זכות דתורה, הא אינה מצווה ועושה היא!** אלא זכות דמצוה, זכות דמצוה מי מגנא כולי האי? והתניא, את זו דרש רבי מנחם בר יוסי: כי נר מצוה ותורה אור... רבינא אמר: לעולם זכות תורה, ודקאמרת אינה מצווה ועושה! נהי דפקודי לא מפקדא, באגרא דמקרין ומתניין בנייהו ונטרן להו לגברייהו עד דאתו מבי מדרשא, מי לא פלגאן בהדיהו?

7. רמב"ם הלכות תלמוד תורה פרק א הלכה יג

אשה שלמדה תורה **יש לה שכר** אבל אינו כשכר האיש, מפני שלא נצטווית, וכל העושה דבר שאינו מצווה עליו לעשותו אין שכרו כשכר המצווה שעשה אלא פחות ממנו, **ואף על פי שיש לה שכר צו חכמים שלא ילמד אדם את בתו תורה**, מפני שרוב הנשים אין דעתם מכוונת להתלמד אלא הן מוציאות דברי תורה לדברי הבאי לפי עניות דעתן, אמרו חכמים כל המלמד את בתו תורה כאילו למדה תפלות, במה דברים אמורים בתורה שבעל פה אבל תורה שבכתב לא ילמד אותה לכתחלה ואם למדה אינו כמלמדה תפלות.

8. פרישה יורה דעה סימן רמו

(טו) מפני שרוב נשים אין דעתן מכוונת וכו'. אבל אם למדה לעצמה או **רואין שיצאה מהרוב** ולכך כתב לעיל שיש לה שכר ורצונו לומר אם למדה התורה על מכוונה שאינה מוציאה לדברי הבאי. אבל האב אינו רשאי ללמדה דדילמא תוציא דבריה לדברי הבאי כי הוא אינו יודע מה שבלבה וק"ל:

9. שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ג סימן פז

לימוד משניות לבנות בע"ה מע"כ ידידי הרה"ג מוהר"ר אליהו שווי שליט"א הר"מ בפילאדלפיה שלו'. הנה בדבר שנמצאו בתי ספר לילדות ולנערות שנקראו בשם בית יעקב וכדומה שרוצים ההנהלה והמורים ללמוד עמהן **משניות**, הנה הרמב"ם פ"א מהלכות ת"ת הי"ג פסק כ"א בסוטה דף כ' ע"א שאין ללמד לבנות תורה אך הוא מחלק שכאילו מלמדה תפלות הוא בתורה שבע"פ ובתורה שבכתב אינו כמלמד תפלות אך שלכתחלה גם זה אין ללמד, עכ"פ משניות שהוא תורה שבע"פ צו חכמים שלא ילמדום והוא כאילו למדום תפלות, ולכן צריך למונעם מזה ורק פרקי אבות משום שהוא **עניני מוסר והנהגות טובות יש ללמדם** בהסבר לעוררן **לאהבת תורה ולמדות טובות**, אבל לא שאר המסכתות **ומתוך הפשיטות אקצר** וגומר בברכה לכתרה"ה שירביץ תורה ויראת שמים לעולם. ידידו, משה פיינשטיין.

10. שולחן ערוך יורה דעה הלכות תלמוד תורה סימן רמו סעיף ו

אשה שלמדה תורה יש לה שכר, אבל לא כשכר האיש, מפני שאינה מצווה ועושה. ואף על פי שיש לה שכר, צו חז"ל שלא ילמד אדם את בתו תורה, מפני שרוב הנשים אין דעתן מכוונת להתלמד, ומוציאות דברי תורה לדברי הבאי לפי עניות דעתן. אמרו חכמים: כל המלמד את בתו תורה, כאילו מלמדה תיפלות (פי' דבר עבירה). בד"א בתורה שבע"פ; אבל תורה שבכתב לא ילמד אותה לכתחלה, ואם מלמדה אינו כמלמדה תיפלות (רמב"ם וסמ"ג ולא כמקצת ספרי הטור). הגה: ומ"מ חייבת האשה ללמוד **דינים השייכים לאשה**. (אגור בשם סמ"ג). ואשה אינה חייבת ללמד את בנה תורה, ומ"מ אם עוזרת לבנה או לבעלה שיעסקו בתורה, חולקת שכר בהדייהו. (הגהות מיימוני פ"א דת"ת וסמ"ג).

11. שו"ת בית הלוי חלק א סימן ו

דגם במצות שנוהגות בהן אין בהם מצות תלמוד תורה כלל כמו דהוי באנשים דבאנשים הוי הלימוד מ"ע וכמו הנחת תפילין וכשלומד מקיים מ"ע וגם במצות שאין נוהגין בו מ"מ מחויב ללמוד משום מ"ע דתלמוד תורה אבל בנשים אין בלימודם שום מצוה כלל מצד עצמו רק הסמ"ג כתב דמ"מ מחויבים ללמוד מצות הנוהגות בהן כדי שתדע היאך לקיימם וזהו דמחלק בחגיגה אנשים באים ללמוד נשים באות לשמוע וכן כתבו להדי' התוס' בסוטה דף כ"א דהך לשמוע היינו כדי שידעו היאך לקיימם יעו"ש אבל הלימוד בעצמו לא הוי שום מצוה כלל אצלם **ואם כבר בקיאה היא בדינים שלה ויודעת היאך לעשות שוב אינה צריכה ללמוד עוד אפי' להסמ"ג.**

12. חפץ חיים, לקוטי הלכות, סוטה, פרק ג, עמוד 21-22

ונראה דכל זה דווקא בזמנים שלפנינו שכל אחד היה דר במקום אבותיו וקבלת האבות היה חזק מאוד אצל כל אחד ואחד להתנהג בדרך שדרכו אבותיו וכמאמר הכתוב שאל אביך ויגדך בזה היינו יכולים לומר שלא תלמוד תורה ותסמוך בהנהגה על אבותיה הישרים אבל כעת בעו"ה שקבלת האבות נתרופף מאוד וגם מצוי שאינו דר במקום אבותיו כלל ובפרט אותן שמרגילין עצמן ללמוד כתב ולשון העמים בוודאי **מצווה רבה ללמד חומש וגם נביאים וכתובים ומוסרי חז"ל כגון מסכת אבות** וספר מנורת המאור וכדומה כדי **שיתאמת אצלם ענין אמונתנו הקדושה** דאל"ה עלול שיסורו לגמרי מדרך ד', ויעברו על כל יסודי הדת ח"ו...

13. A Glimpse of the Rav, Rav Moshe Twersky

The *halakha* prohibiting Torah study for women is not indiscriminate or all-encompassing. There is complete unanimity that women are obligated to study *halakhot* pertaining to *mitzvot* which are incumbent upon them. Clearly men are allowed to provide instruction in these areas. A father's obligation of *hinukh* relates equally to sons and daughters. The prohibition of teaching *Torah she-Ba'al Pe* to women relates to *optional* study. If ever circumstances dictate that study of *Torah she-Ba'al Pe* is necessary to provide a firm foundation for faith, such study becomes obligatory and obviously lies beyond the pale of any prohibition. Undoubtedly, the Rav's prescription was more far-reaching than that of the Hafets Hayim and others. But the difference in magnitude should not obscure their fundamental agreement: intuitively, it is clear that the guidelines of the Talmud in *Masekhet Sota* were never intended for our epoch. This is not an instance of modernism, but Torah intuition.

14. Community, Covenant, and Commitment, Letter 9

...As to your question with regard to a curriculum in a coeducational school, I expressed my opinion to you long ago that it would be a very regrettable oversight on our part if we were to arrange separate Hebrew courses for girls. Not only is the teaching of *Torah she-be-al peh* to girls permissible but it is nowadays an absolute imperative. This policy of discrimination between the sexes as to subject matter and method of instruction which is still advocated by certain groups within our Orthodox community has contributed greatly to the deterioration and downfall of traditional Judaism. Boys and girls alike should be introduced to the inner halls of *Torah she-be-al peh*. I hope to prepare in the near future a halakhic brief on the problem which will exhaust the various aspects of the same. In the meantime I heartily endorse a uniform program for the entire student body.